

Asia: VN/12457/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024 (YTS2024)

Luku 1. Johdanto

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

1. Johdanto

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian tärkein ja vaikutukseltaan merkittävä sisältö on edelleen kokonaisturvallisuuden toimintamallin esittäminen. Julkisessa hallinnossa kaikilla johtamisen tasoilla on malli yleisesti hyväksytty keskeiseksi kokonaisturvallisuuden toteuttamisen lähtökohdaksi.

Luku 2. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Johtaminen ja tietoperusteisen johtamisen mahdollistaminen on nostettu luonnoksessa voimakkaasti esille. Olisi erittäin perusteltua antaa samassa yhteydessä katsaus johtamisen tällä hetkellä olemassa oleviin edellytyksiin johtamisen eri tasoilla. On yleisesti tiedossa, että hallinnon tietovirtojen tulisi olla kaksisuuntaisia, jolla mahdollistettaisiin tietoperusteinen ja ennakoiva johtaminen kaikilla hallinnon tasoilla. Tilannekuvat tarpeiden kapea ja vain keskushallinnon tiedonintressiä palveleva näkökulma tulee voimakkaasti esille myös luonnoksen sivuilla 51–53.

2. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Henkistä kriisinkestävyyttä olisi perusteltua käsitellä esitettyä laajemmin, sillä kansalaisyhteiskunnalle on kehittymässä entistä merkittävämpi rooli eri väestöryhmiä yhdistävänä toimijana, jonka toteutukseen hallinnon tulisi osoittaa riittävä tuki.

Luku 3. Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

3. Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhat

Luonnoksessa nousee esille myös uutta sanoitusta; ”kriisi”-sanan käyttöä pyritään asiakirjassa vakioimaan ja siten turvallisuustilanteita ei kuvata enää pelkästään normaalioloina, häiriötilanteina tai poikkeusoloina. Tämä poikkeaa vakioidusta määritystä. Terminologian selkeys on tärkeää myös siitä syystä, että häiriötilannetta ei ole lainsäädännössä määritetty häiriötilanteen kynnyksen riippuessa vastuutoimijoiden kyvykkyydestä. Kriisi-sanan käyttö ei ratko em. määrittelytyön haasteita, eikä kriisi-sanan käyttöä luonnoksessa riittävällä tavalla perustella. Ei ole selvää, mikä on keskeinen lisäarvo, minkä kriisi-sanan käyttö tuottaa, vai onko kyse siitä, että esimerkiksi valmiuslain samanaikainen tai muu ajankohtainen valmistelu heijastuu luonnoksen kieliasuun.

Termi ”vaste” on luonnoksessa otettu käyttöön turvallisuustilanteen muutoksen perustelevana, joskin vasteen ja varautumisen keskinäinen suhde ei ole niin yksioikoinen kuin luonnoksessa esitetään varautumisen perusteiden ollessa merkittävästi vasteen näkökulmia laajempia.

Luku 4. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

4. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa ei ole määritystä sanalle ”viranomainen”. Turvallisuustehtävien vastuiden yltäessä erittäin laajalle osalle yhteiskuntaa olisi perusteltua käyttää termiä turvallisuusviranomainen, mikäli halutaan osoittaa toimijan roolin ydinalueen olevan turvallisuuden kysymyksissä. Viranomaisen sijasta ylesterminä olisi tällöin julkinen hallinto tai julkisen hallinnon toimija, jolloin esimerkiksi paikallishallintoa koskeva tulkinnanvaraisuus poistuisi. Tämä muutos tukisi sekä yhteistä ymmärrystä että kokonaisturvallisuuden esittämän mallin käytännön toteutusta. Lisäksi tämä on toteutettu luonnoksen kuviossa 8 sivulla 41.

Kappaleessa 4.3 mainitaan ”poikkeukselliset tilanteet” määrittämättä termin sisältöä ja suhdetta turvallisuustilanteisiin tai sanaan ”kriisi”. Poikkeusolojen aikana erityisesti mediassa puhuttiin poikkeuksellisista tilanteista, mikä on omiaan hämärtämään ymmärrystä siitä, millä toimivallalla tilannetta pyritään ratkomaan.

Kokonaisuutta arvioiden Kokonaisturvallisuuden sanaston ohjausvaikutus luonnoksen kieliasuun vaikuttaa jääneen vajaaksi.

Luku 5. Kokonaisturvallisuuden toimijat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

5. Kokonaisturvallisuuden toimijat

Suurin haaste vastuiden kuvauksen ja roolien määrittelyjen suhteen liittyy auki olevaan aluehallinnon tilanteeseen. Laajalti tunnistettu tarve alueellisen yhteisen varautumisen rakenteiden vahvistamisen voidaan tulkita siten, että nykyinen alueellinen rakenne ei ole kyennyt vastaamaan varautumistyön tarpeisiin erityisesti yhteistyön, ennakoinnin ja tiedonkulun kysymyksissä. Kehittämistarvetta erityisesti rakenteiden osalta osoittavat myös lukuisat alueelliset turvallisuusfoorumit, joiden tarve on osoittanut, että nykylaisäädännön mukaiset rakenteet eivät riittävällä tavalla palvele alueellista varautumistyötä. Lisäksi alueellisen varautumisen johtamisvastuissa on määrittelytarpeita, jotka ovat muodostuneet vaikeasti ratkaistavaksi kysymykseksi ministeriöiden ja hallinnonalojen välisen vastuunjaon näkökulmasta.

Nyky muodossaan valtion aluehallinto ei ensisijaisesti ole aluetta palveleva toimija, vaan keskushallinnon osa. Tämän vuoksi olisi aina tarkennettava viitataka aluehallinnolla valtion aluehallintoon vai alueellista itsehallinnollista tasoa edustaviin hyvinvointialueisiin, jotka tuottavat todella merkittävän osan varautumisen ja valmiuden kokonaisuudesta. Hyvinvointialuetta ohjaavissa säädöksissä ei ole yhteisen varautumisen sisältöjä, vaan hyvinvointialueiden varautumisen sisältöjen katsotaan syntyvän osana sosiaali- ja terveystoimen ja pelastustoimen keskinäistä yhteistyötä sekä tiiviissä yhteydessä erityisesti kuntien kanssa. Esimerkkeinä ovat Evakointien suunnittelu ja toimeenpano-ohje (Sisäministeriön julkaisuja 2024:2) ja lausuntoluonnosvaiheessa oleva Valtioneuvoston asetus väestönsuojeluun varautumisesta sekä Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin (308/2023).

Hyvinvointialueille on jo syntynyt edellä olevien säädösten perusteella yhteisen varautumisen yhteensovittamistehtäviä ja rakenne voisi mahdollistaa koko aluetason varautumisen yhteensovittamisen, huomioiden sen, että jokainen toimija vastaa omasta varautumisestaan.

Luku 6. Kokonaisturvallisuuden tulevaisuus

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

OSA 2: Strategiset tehtävät

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse strategisen tehtävän numero ja nimi sekä nimeä osio (Päämäärä ja tavoitteet; Toiminta-ajatus; Toimijat).

Strategiset tehtävät

Luonnoksessa esitellään puolustuskykyyn kuuluvat keskeisinä osakokonaisuuksina puolustusjärjestelmän valmiuden säätely sekä aluevalvonta (sivu 67). Myös väestönsuojelun voidaan katsoa olevan välttämätön osa puolustuskykyä.

Luonnoksessa todetaan turvallisuusviranomaisten, kuten poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien välinen yhteistyö olevan vakiintunutta (sivu 74). Vaikka pelastuslaitosten osalta yhteistyötä ei määritetä vastaavalla tarkkuudella kuin esimerkiksi laissa Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta (11.9.2009/687) voidaan myös pelastuslaitosten yhteistyön katsoa olevan vakioitua suhteessa muihin turvallisuusviranomaisiin.

Luonnoksen sivulla 110 kuvataan päämääräksi turvata yhteiskunnan tarvitsemat viestintäverkot- ja palvelut. Viestinnän kriittisten toimintojen jatkuvuus turvataan myös valmiuslain tarkoittamissa poikkeusoloissa. Tähän asiakohtaan olisi perusteltua osoittaa päämäärä myös väestön varoittamisen järjestelyistä esimerkiksi muodossa ”Päämääränä on turvata tarvittavat järjestelyt väestön varoittamiseen.” Lisäksi luetteloon kriittisistä viestintäverkoista olisi perusteltua lisätä viranomaisviestinnän käytössä olevat operatiiviset verkot tai verkkopalvelut.

Yleiset kommentit strategialuonnokseen.

Kirjoita yleiset havaintosi strategialuonnoksesta.

Yleiset kommentit strategialuonnokseen

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian päivityksessä näkyy turvallisuusympäristön muutos, jolloin ns. kovan turvallisuuden kysymykset ovat aiempia versioita voimakkaammin esillä. Asiakirjassa ei kuitenkaan ole painotettu liikaa valmiuden kysymyksiä varautumisen näkökulmien kustannuksella, vaan kuvaus on kokonaisuudessaan tasapainoinen sekä luontevia yhteyksiä valmiuden ja varautumistyön välille rakentava.

Luonnosta arvioidessa tärkeää on arvioida sisällön ohjausvaikutusta, jota ei voi pitää kovin vahvana. Turvallisuuden strategiatyössä on vallalla pitkäaikainen konsensusperinne, jonka tuottaa kuvausta turvallisuustyön sisällöistä, mutta ei riittävällä tavalla osoita valtakunnallisia yhteisiä painopisteitä, eikä toisaalta pyri osoittamaan suuntaa asioissa, joissa esiintyy hallinnonalojen välisiä jännitteitä tai muita haasteita. Tällä hetkellä tämä koskee erityisesti alueellista tasoa, joka on selvästi käymistilassa, jossa rakenteet ja johtamisen edellytykset ovat vajaat.

Merkittävä osa asiakirjassa edustaa nykytilan kuvausta, muttei pyri tuottamaan tavoiteasetantaa ja tulevaisuuskuvausta. Tämä vaikeuttaa merkittäväällä tavalla päätöksen toteutumisen seuranta. Jatkossa Yhteiskunnan turvallisuusstrategian valmistelussa tulisi tämä haaste pyrkiä ratkomaan esimerkiksi valmistelurakennetta uudistamalla. Myös kansallisessa riskianalyyysissa tulisi tuottaa esitettyä vahvemmat perusteet strategian päivityksen painopisteiden valinnalle.

Setälä Harri
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue / pelastuspalvelut - Tero Järvinen
hyvinvointialuejohtaja